

องชาน : ความทรงจำร่วมของแรงงานพม่าในจังหวัดระนอง¹

กฤษณะ โชติสุทธิ์

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช 80161
อีเมล: kridtisut@gmail.com

บทคัดย่อ

แหล่งความทรงจำต่อองชานได้ถูกสร้าง ผลิตซ้ำ และถ่ายทอดภายในพม่านับตั้งแต่องชานเสียชีวิต จนกลายเป็นความทรงจำร่วมทางสังคมด้วยสถานะวีรบุรุษแห่งชาติในประเทศพม่า กระทั่งประเทศพม่าได้เผชิญกับภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ จนส่งผลให้ชาวพม่าจำนวนมากเคลื่อนย้ายการดำรงชีวิตมาสู่จังหวัดระนอง จังหวัดที่มีการบังคับใช้กฎอัยการศึก และแหล่งความทรงจำต่อองชาน ถือเป็นการละเมิดกฎเนื่องจากถูกตีความว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมือง แต่แรงงานพม่าเหล่านี้ยังมีการนำแหล่งความทรงจำต่อองชานเข้ามาดำรงอยู่ในจังหวัดระนอง ทั้งในระนาบชีวิตประจำวัน และวาระพิเศษ

แหล่งความทรงจำต่อองชานได้ปรากฏในรูปแบบของวัตถุ สัญลักษณ์ และการปฏิบัติการต่อแหล่งความทรงจำผ่านวิธีการต่าง ๆ จนเห็นลักษณะของการผลิตซ้ำการถ่ายทอด และไหลเวียนความทรงจำร่วมต่อองชานบนพื้นที่จังหวัดระนอง ความทรงจำร่วมต่อองชานของแรงงานพม่ามีสถานะของวีรบุรุษแห่งชาติเป็นแกนกลางในการให้ความหมายแก่ปัจจัยทางการเมืองท่ามกลางบริบทของการเลือกตั้ง กรอบสังคมดั้งเดิมเรื่องนิตและกรอบทางสังคมข้ามพรมแดนที่สานความเชื่อเรื่องกษัตริย์ไทย สิ่งเหล่านี้ได้สร้างความแตกต่างด้านรายละเอียดในการให้ความหมายต่อองชาน แต่ไม่ได้ขัดแย้งกับสถานะวีรบุรุษแห่งชาติ

¹ บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ชื่อ องชาน : ความทรงจำร่วมของแรงงานพม่าในจังหวัดระนอง ผลงานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิตสกว. ด้านมนุษยศาสตร์ - สังคมศาสตร์ รุ่นที่ 11

ขององซอน ความหลากหลายของบ้านและแหล่งที่มาของแรงงานงานชาวพม่า พบว่า แรงงานพม่าที่มาจากย่างกุ้ง และทวายจำนวนมากมีความทรงจำร่วมต่อองซอนในฐานะ วีรบุรุษแห่งชาติตามรูปแบบที่รัฐบาลและฝ่ายต่อต้านได้ผลิตซ้ำเรื่อยมา แตกต่างจาก ชาวทวายบางส่วนที่มีความทรงจำที่แตกต่างออกไป ความทรงจำต่อองซอนในลักษณะของ กบฏครั้งนำพาทหารญี่ปุ่นเข้ามาพม่าผ่านเมืองทวายจนเกิดโศกนาฏกรรม และการที่องซอน ไม่อนุญาตให้ปะทุ ผู้เป็นวีรบุรุษท้องถิ่นของชาวทวาย ย้ายกลับมาทำงานที่ทวาย ส่งผลให้ ความทรงจำเหล่านี้ถือเป็นความทรงจำด้านลบและเข้าไปปะทะกับความเป็นวีรบุรุษแห่งชาติ ขององซอน

คำสำคัญ: องซอน, ความทรงจำร่วมทางสังคม, แรงงานพม่า

Aung San : Collective Memory of Burmese Migrant Workers in Ranong Province

Kridsana Chotisut

Studies Master's student in Southeast Asian, School of Liberal Arts,
Walailak University, Nakhon Si Thammarat 80161, Thailand
E-mail: kridtisut@gmail.com

Abstract

The sites of memory of Aung San have been constructed, reproduced, and transmitted in Myanmar since the death of Aung San. In consequence, Aung San becomes a collective memory in Myanmar as a national hero. The economic crisis in Myanmar facilitated the migration of Myanmar workers to Ranong province, the hub of migrant workers in Southern Thailand, where the martial law has been announced and the sites of memory of Aung San are prohibited on the ground that they have been viewed as a tool for political movement. However, those sites of memory can be witnessed in Ranong in both daily activities and occasional events of Myanmar workers.

The sites of memory of Aung San appear in the forms of material objects, symbols, and actions in terms of reproduction, transmission, and circulation, in Ranong province. The Myanmar workers' collective memory of Aung San can be seen as the national hero, which is the central theme for meaning-giving. However, political factors in the context of national election, the traditional belief in a spirit worshiped, Nat, and transnational social framework that associated with the Thai king cause the different memories toward Aung San. For example, some Dawei workers perceive Aung San as

a rebel who brought the Japanese soldiers to Myanmar that ultimately caused the tragedy. In addition, Aung San once did not allow BaHtoo, a local hero of Dwail to back his homeland. This becomes the negative memory of Dwail workers whose local hero, BaHtoo, is encountered by the national hero, Aung San.

Keywords: Aung San, Collective Memory, Burmese Migrant Workers

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ระบบอาณานิคมได้เข้ามายึดครองประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จวบจนกระทั่งการบริหารงานของอาณานิคมได้ออกไป ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของเจ้าอาณานิคม และเมื่อเจ้าอาณานิคมได้ออกไป หนึ่งในปฏิกิริยาที่พบได้ทั่วทั้งภูมิภาคคือ การปรากฏตัวของวีรบุรุษแห่งชาติในแต่ละประเทศที่มีลักษณะร่วมกัน คือการเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลสำคัญในการต่อต้าน ต่อรอง หรือทำให้ประเทศหลุดพ้นจากเจ้าอาณานิคม²

ในกรณีของพม่า อดองชาน³ ได้ดำรงสถานะวีรบุรุษแห่งชาติหลังจากเสียชีวิตลง และรัฐบาลพม่าได้ให้ความสำคัญในเวลาต่อมา ความสำคัญของอดองชานที่มีต่อรัฐบาลพม่าพบเห็นได้จากการที่รัฐบาลพม่าได้สร้างตัวบทและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอดองชานอย่างมากมายจนกลายเป็นความทรงจำแห่งชาติ ความทรงจำแห่งชาติถือเป็นหนึ่งในการสื่อสารระหว่างรัฐบาลกับประชาชนเพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่รัฐบาลพม่า รัฐบาลพม่าได้ผลิตซ้ำตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับอดองชานจนเกิดการไหลเวียนและการกระจายตัวในวงกว้าง อย่างไรก็ตามความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับอดองชานกลับไม่ได้ถูกผูกขาดไว้ในเงื้อมมือของรัฐบาลแต่เพียงผู้เดียว แต่ถูกทำท่ายและช่วงชิงโดยผู้ต่อต้านรัฐบาลตลอดเวลา

ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ตั้งแต่ยุคที่พม่ามีการปิดประเทศ ทั้งยังมีความขัดแย้งทางกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจในพม่าไม่อยู่ในระดับที่สอดคล้องกับความต้องการในการดำรงชีวิตของชาวพม่า ทำให้ชาวพม่าจำนวนมากตัดสินใจย้ายถิ่นเข้ามายังประเทศไทย ประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศพม่าหลายจุด

การเคลื่อนย้ายเข้ามาเป็นแรงงานของชาวพม่าในจังหวัดระนอง ไม่ได้มีเพียงการเคลื่อนย้ายร่างกายและพละกำลัง หากแต่พวกเขายังนำเอาภาษา ประเพณี วัฒนธรรม

² ซูโกโนของประเทศอินโดนีเซีย โฮเซ รีซัล ของประเทศฟิลิปปินส์ โจจินห์ของประเทศเวียดนาม พระนโรดม สีหนุ ของประเทศกัมพูชา เจ้าเพชรราช รัตนวงศา ของประเทศลาว และอดองชาน ของประเทศพม่า

³ อดองชานเกิดเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1915 และเสียชีวิตในวันที่ 19 กรกฎาคม ค.ศ. 1947 ก่อนการประกาศเอกราชจากอังกฤษ ช่วงเวลาที่อดองชานมีชีวิตอยู่ เขามีบทบาทในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญของพม่า และได้ปรากฏเป็นเรื่องราวต่อตัวเขาในเวลาต่อมา ทั้งในฐานะบิดาแห่งเอกราช ผู้นำกองทัพนักรบใหม่ กบฏ นักชาตินิยม และนักกิจกรรมขณะเป็นนักศึกษา

และความเชื่อเข้ามา ตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับองซาน บุคคลซึ่งเป็นวีรบุรุษแห่งชาติที่บางช่วงเวลารัฐบาลพม่ามีความพยายามทำให้หายไปจากความทรงจำของชาวพม่าได้กลับเข้ามาปรากฏในจังหวัดระนองในหลากหลายลักษณะ ทั้งในระดับชีวิตประจำวันและในเหตุการณ์พิเศษ

จากความน่าสนใจของภาพปรากฏดังที่กล่าวมาข้างต้นทำให้งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายกระบวนการผลิตซ้ำ การไหลเวียน และส่งผ่านความทรงจำร่วมต่อองซานของแรงงานพม่า อธิบายการประสานหรือการปะทะกันระหว่างความทรงจำต่อองซานของแรงงานพม่าในจังหวัดระนองกับรัฐบาลพม่า และเพื่ออธิบายการให้ความหมายต่อองซานของแรงงานพม่าในฐานะแรงงานพลัดถิ่นในพื้นที่จังหวัดระนอง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่รัฐบาลพม่าไม่สามารถเข้ามาจัดการได้ และเป็นพื้นที่ที่มีแรงงานชาวพม่าเข้ามาดำรงชีวิตในอัตราที่มากกว่าประชากรไทย

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานศึกษาชิ้นนี้ ได้แก่ การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับองซาน และการศึกษาความทรงจำร่วมทางสังคม (Collective memory)

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับองซานสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การศึกษาบทบาทและชีวิตขององซานตอนที่องซานมีชีวิตอยู่ และการศึกษาการจัดการความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองซานหลังจากองซานเสียชีวิต การศึกษาบทบาทและชีวิตขององซานในขณะที่องซานมีชีวิตอยู่มีการศึกษาในรูปแบบชีวประวัติ และบทบาทภายในขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองพม่า⁴ ส่วนงานศึกษาการจัดการความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองซานหลังจากองซานเสียชีวิต เป็นการศึกษาการจัดการความทรงจำร่วมในพม่า แม้จะไม่ปรากฏการใช้คำว่าความทรงจำร่วมทางสังคมโดยตรง แต่มีงานศึกษาหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลพม่าที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความทรงจำของบุคคลที่มีต่อองซาน ผ่านเครื่องมือที่รัฐบาลผูกขาดการจัดการความทรงจำแต่เพียงผู้เดียว ได้แก่

⁴ งานศึกษาในกลุ่มนี้ประกอบไปด้วย งานศึกษาของ (Silverstein 1993), (Aung San Suu Kyi 1991), (Aung San Suu Kyi, and Aris 1995), (Maung Maung 1962), (Naw 2001). (ญานิณี มาลัยเจริญ, 2540).

สื่อแบบเรียน และสัญลักษณ์ต่าง ๆ บนพื้นที่สาธารณะ⁵

ในส่วนของศึกษาความทรงจำร่วมทางสังคม คำว่าความทรงจำร่วมทางสังคมได้ปรากฏขึ้นครั้งแรกปี 1902 ในงานของฮูโก ฟาน ฮอฟแมนส์เทล (Hugo von Hofmannsthal) ความว่า “พลังลึกลับของบรรพบุรุษของเราอยู่ในตัวเรา และสะสมเป็นความทรงจำร่วมทางสังคม” (Olick and Robins, 1998, p. 106) แต่ในแง่ของการศึกษาในเชิงแนวคิดนั้น มูริช ฮาล์บวาชส์ (Maurice Halbwachs)⁶ ถือเป็นหมุดหมายสำคัญ ฮาล์บวาชส์มองว่าบุคคลทั่วไปในสังคมจะมีความทรงจำได้นั้น บุคคลจำเป็นต้องเข้าไปมีพันธะกับสังคม บุคคลเหล่านั้นถึงจะรำลึก รับรู้เรื่องราวของอดีตในสังคมของพวกเขา นอกจากนั้นแล้วสังคมยังเป็นแหล่งกำเนิดของความทรงจำ ในทิศทางเดียวกัน พอล คอนเนตัน (Paul Connerton, 1989) ได้ให้รูปแบบของการจดจำที่ทำให้เกิดเป็นความทรงจำ ความว่า บุคคลจดจำบางอย่างได้จำเป็นต้องมีการพบ การเรียนรู้สิ่งที่จะจำในอดีต และความทรงจำเกิดจากการสร้าง ผิดซ้ำ และถ่ายทอดภายในสังคมผ่านรูปแบบของพิธีเฉลิมฉลองและการปฏิบัติทางร่างกายจนกระทั่งบุคคลเกิดความเคยชิน จนเป็นความทรงจำที่เก็บรักษาอดีตไว้ภายใต้โครงสร้างทางสังคมที่ฝังอยู่ในจิตใจของบุคคล เพื่อให้บุคคลเกิดความรู้สึกร่วมถึงประสบการณ์ในอดีต แม้ว่าทั้งฮาล์บวาชส์และคอนเนตันจะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบริบททางสังคมและรูปแบบในการจดจำ แต่ความทรงจำร่วมทางสังคมยังมีกลไกอื่น ๆ ที่เป็นส่วนประกอบสำคัญ จนกระทั่งช่วงเวลาถัดมาปิแอร์ นอรา (Pierre Nora, 1989) ได้พัฒนาการศึกษาความทรงจำร่วมทางสังคมผ่านการให้ความสำคัญของชาติ ในฐานะเครื่องมือในการจัดการความทรงจำร่วมทางสังคม

⁵ งานศึกษาในกลุ่มนี้ประกอบไปด้วย งานศึกษาของ (Salem-Gervais and Metro 2012), (Cheesman 2002), (Houtman 1999), (Steinberg 2006) (วิรัช นิยมธรรม, 2553).

⁶ งานศึกษาของ มูริช ฮาล์บวาชส์ จำนวน 3 เล่มประกอบด้วย เล่มที่ 1. Les cadres sociaux de la mémoire ตีพิมพ์ ค.ศ. 1926 เล่มที่ 2. La mémoire collective ตีพิมพ์ ค.ศ. 1950 หลังจาก ฮาล์บวาชส์ ได้เสียชีวิต และเล่มที่ 3. La Topographie légendaire des évangiles en terre sainte: étude de mémoire collective ตีพิมพ์ ค.ศ. 1941 โดยเล่มที่ 1 และ 3 แปลเป็นภาษาอังกฤษโดย Coser ค.ศ. 1992 ภายใต้หนังสือชื่อ On collective memory และ ค.ศ. 1980 เล่มที่ 2 แปลโดย Ditter อย่างไรก็ตาม ฮาล์บวาชส์ไม่ได้เห็นการกระจายตัวของแนวคิดที่เขาพัฒนาขึ้นมา เนื่องจากเขาได้เสียชีวิตในวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1945 (Erl, 2010, pp.306 - 307)

ปีแอร์ นอรา (Pierre Nora, 1989) ได้ใช้กรอบสถานที่ตั้งของความทรงจำ (Site of memory) ในฐานะเครื่องมือของการสร้างอดีตขึ้นมาใหม่จนกลายเป็นความทรงจำแห่งชาติในเวลาปัจจุบันขึ้น วิธีการศึกษาของนอราได้มีลักษณะของการผูกติดความทรงจำเข้ากับอาณาเขต และรัฐชาติไว้ด้วยกัน ต่อมาบาร์บารา เอ. มิสเทล (Barbara A. Mistal, 2003) มองว่ารัฐเป็นแกนหลักในการสร้างความทรงจำขึ้นทางสังคม เนื่องจากรัฐมีความต้องการใช้รูปแบบความต่อเนื่องของอดีตปรับให้เหมาะสมกับปัจจุบัน และสร้างความน่าเชื่อถือต่ออนาคตของชาติให้แก่ประชาชน ผ่านการสร้างความทรงจำร่วมทางสังคม ขณะที่ สมิธ (Smith 1997) ได้มองไปที่การสร้างสังคมร่วมกันผ่านการหวนกลับไปใช้ความทรงจำในอดีตของยุคทอง และวีรบุรุษแห่งชาติในอดีต

การมองของนอรา สมิธ และมิสเทลจึงเน้นความสำคัญไปยังรัฐ ผู้มีบทบาทสำคัญในการหยิบใช้อดีตให้มาดำรงอยู่เป็นความทรงจำร่วมทางสังคมในเวลาปัจจุบัน ความทรงจำที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันจึงทำหน้าที่เป็นทั้งสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐ และวางแนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนให้เป็นไปตามวิถีที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของรัฐ การเลือกช่วงเวลายุคทอง หรือวีรบุรุษในอดีตเป็นไปภายใต้เงื่อนไขเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐในปัจจุบัน และวางแนวทางเพื่ออนาคต และการเชื่อมโยงช่วงเวลาเข้ากับวัตถุที่รัฐได้เลือกใช้สร้างความทรงจำ ในแต่ละช่วงเวลาบริบททางสังคม อุดมการณ์ และเป้าประสงค์ของรัฐล้วนแตกต่างกันออกไป การตีความตัวบทและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในอดีตของแต่ละช่วงเวลาจึงมีความหลากหลาย นอกจากนั้น รัฐบาลยังเป็นผู้มีความชอบธรรมตามกฎหมายในการอนุญาตตัวบทและสัญลักษณ์ให้ดำรงอยู่ หรือกดทับตัวบทและสัญลักษณ์เหล่านั้นบนพื้นที่สาธารณะอีกด้วย

แนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นล้วนแล้วแต่ให้ความสำคัญของรัฐบาลเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความทรงจำร่วมทางสังคมของผู้คนภายในรัฐ และผูกความทรงจำไว้กับรัฐชาติ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันพรมแดนรัฐชาติมีลักษณะที่พร่ามัว เนื่องจากมีการเคลื่อนย้ายของคนเข้าออกเส้นเขตแดนของรัฐชาติตลอดเวลา นอกจากคนที่มีการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนแล้ว ตัวบทและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ยังมีความสามารถในการข้ามพรมแดนด้วยวิธีการต่าง ๆ มากมาย การศึกษาความทรงจำร่วมทางสังคมบนพื้นที่ข้ามพรมแดนจึงเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจในการศึกษา

จากการศึกษางานที่เกี่ยวข้องกับองชาน และแนวคิดความทรงจำร่วมทางสังคม พบว่า งานศึกษา ความทรงจำร่วมต่อองชานของแรงงานพม่าในจังหวัดระนอง เป็นงานศึกษาที่สามารถเข้าไปเพิ่มมิติให้แก่งานศึกษาที่ผ่านมาคือ สามารถแสดงให้เห็นภาพองชานที่ปรากฏผ่านความทรงจำร่วมของแรงงานพม่าในจังหวัดระนอง ความทรงจำดังกล่าววางบนพื้นฐานที่รัฐบาลพม่าไม่สามารถเข้ามามีการจัดการได้และถูกห้อมล้อมด้วยบริบททางสังคมไทย นอกจากนี้ งานศึกษาชิ้นนี้ยังเป็นการเพิ่มมิติในงานศึกษาแรงงานพม่าในสังคมไทยได้อีกด้วย

การจัดการความทรงจำต่อองชานโดยรัฐบาลพม่า

ความทรงจำแห่งชาติเป็นส่วนสุดท้ายของการรวมตัวกันระหว่างความทรงจำประวัติศาสตร์ และรัฐชาติ (Nora, 1996, p. 6) สามส่วนหลักของนอรา ได้อธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของความทรงจำแห่งชาติที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างชาติ ประวัติศาสตร์ และความทรงจำ อีกทั้งท่ามกลางประเทศที่เกิดขึ้นใหม่ และประเทศที่ได้รับเอกราชยังได้รับชัยชนะเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคมจากเรื่องราวทางชาติพันธุ์ของของพวกเขาเองที่หลบหนีจากการถูกทำให้กลายเป็นอาณานิคม (Nora, 1996, p. 1)

รัฐได้กลายเป็นแกนหลักในการสร้างความทรงจำทางสังคม เนื่องจากรัฐต้องอาศัยการใช้รูปแบบความต่อเนื่องของอดีตปรับให้เหมาะสมกับปัจจุบัน และต้องสร้างความน่าเชื่อถือต่ออนาคตของชาติให้แก่ประชาชน ผ่านการสร้างความทรงจำร่วมทางสังคมเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐ (Mistal, 2003) แม้ความทรงจำจะดำรงอยู่ในตัวของปัจเจกบุคคล และรัฐบาลมีอำนาจอย่างชอบธรรมในการจัดการความทรงจำร่วมทางสังคมบนพื้นที่สาธารณะ จนซึมซับไปยังปัจเจกบุคคล ภายใต้กรอบทางสังคมที่ยอมรับในความทรงจำชุดที่ถูกผลิตซ้ำขึ้น แต่ด้วยความทรงจำมีลักษณะเป็นนามธรรม แนวคิดของ นอรา ที่ได้นำเสนอแหล่งของความทรงจำ (site of memory) ที่ความทรงจำได้ตกผลึกและเปิดเผยตัวมันเองในช่วงเวลาที่มีความเฉพาะทางประวัติศาสตร์ (Nora, 1989, p. 7) นอกจากนี้ นอรายังแบ่งแหล่งของความทรงจำเป็น 3 ลักษณะคือ วัตถุ สัญลักษณ์ และการปฏิบัติ อีกทั้งแหล่งของความทรงจำยังนำไปสู่การหยุดเวลา การหยุดกลไกที่ทำให้ลืม จนนำไปสู่การตายที่เป็นอมตะ และการทำให้เป็นวัตถุของสิ่งที่ไม่เป็นวัตถุ (Nora, 1989, p. 19)

ในปัจจุบันเราจะเห็นการช่วงชิงการตีความตัวบทที่เกี่ยวข้องกับองชานระหว่างฝ่ายรัฐบาลพม่ากับฝ่ายต่อต้านรัฐบาลพม่าที่มีองชานซุจีเป็นผู้นำคนสำคัญ อย่างไรก็ตาม

เมื่อย้อนกลับไปมองในช่วงเวลาหลังจากองซานเสียชีวิต จะเห็นการหยิบใช้ตัวบทที่เกี่ยวข้องกับองซานในการสร้างความชอบธรรมให้แก่แต่ละกลุ่มทางการเมืองแตกต่างกันออกไป แต่จุดเริ่มต้นของการปรากฏตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับองซาน พบว่ารัฐบาลพม่าเป็นผู้กระทำที่มีบทบาทสำคัญในการนำตัวบทดังกล่าวให้มาปรากฏบนพื้นที่สาธารณะ

นับจากองซานได้ถึงแก่สัญกรรม ความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองซาน ได้เข้ามาปรากฏบนพื้นที่สาธารณะนับตั้งแต่ก่อนพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ ผ่านการจัดการงานศพอย่างยิ่งใหญ่ หลุมฝังศพขององซานได้กลายเป็นอนุสรณ์สถานผู้เสียสละ รวมทั้งก่อนขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีของอู นู ได้กล่าวสุนทรพจน์ยกย่องวีรกรรมขององซาน และยกองซานให้สูงกว่าผู้นำในการเรียกร้องเอกราช จนในที่สุดอูได้ยกองซานเข้าไปเทียบเคียงกับกษัตริย์ในยุครัตนโกสินทร์ที่ได้ออกสู้รบเอกราช และสร้างความเป็นเอกภาพให้แก่พม่า ความยิ่งใหญ่ขององซานได้ดำรงสืบมา กระทั่งพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ พร้อม ๆ กันกับการที่อูได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี

เมื่ออูได้ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี อู กลับเน้นย้ำการสร้าง ความทรงจำร่วมทางศาสนาพุทธมากกว่าความทรงจำที่ทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองซาน แต่ความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธกลับไม่ได้รับการตอบรับจากสังคมที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้อูหันกลับมาใช้ความทรงจำร่วมที่เกี่ยวข้องกับองซานมาผลิตซ้ำ ไม่ว่าจะเป็นการปรากฏตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับองซานร่วมกับศาสนาพุทธ การปรากฏตัวแบบโดดเด่นเดี่ยว และการเข้ามากระชับพื้นที่ความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม ความทรงจำร่วมทางสังคมกลับถูกผลิตซ้ำอย่างเข้มข้น และเพิ่มมากขึ้นหลังจากอูถูกเนวินรัฐประหารยึดอำนาจการปกครอง

การยึดอำนาจโดยเนวินไม่ได้เป็นเพียงการยึดอำนาจทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังมี การยึดอำนาจการจัดการความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองซาน ตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับองซานได้ประกาศความยิ่งใหญ่เหนือตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ พร้อม ๆ กับการให้ความหมายอื่นขององซานมากกว่า อูที่ได้เน้นย้ำถึงผู้ประกาศเอกราชองซานได้ถูกให้ความสำคัญในฐานะใหม่ ได้แก่ ผู้ก่อตั้งกองทัพสมัยใหม่ นักสังคมนิยม ผู้สร้างเอกภาพ และสถานะทหารขององซานตลอดการเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษยังถูกเนวินนำมาสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาลทหาร กระทั่งการเข้ามาขององซานซูจี และ

องซานซูจีได้กลายเป็นแกนนำฝ่ายต่อต้านรัฐบาลในปี 1988 ส่งผลให้เกิดการยื้อแย่งช่วงชิงการจัดการความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองซานบนพื้นที่สาธารณะ

องซานซูจี ได้แถลงข่าวต่อสื่อมวลชนในวันที่ 26 มิถุนายน 1989 เธอได้ประกาศจะจัดงานรำลึกเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ ได้แก่ วันที่ 7 กรกฎาคม เป็นวันที่มีการระเบิดตึกของสหภาพนักศึกษา วันที่ 19 กรกฎาคม วันผู้เสียสละ วันที่พ่อของเธอถูกฆ่า วันที่ 8 สิงหาคม เป็นวันที่กองทัพได้ระดมยิงเข้าใส่ผู้ประท้วงที่ไม่มีอาวุธ และวันที่ 18 กันยายน วันที่ทหารได้เข้ายึดอำนาจ (Aung San Suu Kyi and Aris, 1995) การจัดงานรำลึกเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ของพรรค NLD จึงถือเป็นการช่วงชิงการจัดการความทรงจำในเหตุการณ์ต่าง ๆ จากเงื้อมมือของรัฐบาล อีกทั้งองซานซูจียังมีการให้ความหมายองซานในทิศทางโจมตีรัฐบาลทหารพม่า และดึงองซานมาสร้างความชอบธรรมให้แก่ฝ่ายต่อต้านรัฐบาล แต่แล้วช่วงเดือนกรกฎาคม องซานซูจีได้ถูกกักกันบริเวณให้อยู่เพียงในบ้านริมทะเลสาบอินเล เมืองย่างกุ้ง แม้การกักกันบริเวณขององซานซูจีจะแสดงออกถึงการคุกคามสิทธิ เสรีภาพขององซานซูจีผู้เป็นลูกสาวขององซาน แต่รัฐบาลพม่ายังมีการผลิตซ้ำความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองซาน ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานวันผู้เสียสละ การพิมพ์หนังสือชีวประวัติองซาน และการจัดพิมพ์ธนบัตรที่มีรูปองซาน ที่สวมชุดเครื่องแบบทหาร

หลังวิกฤตการณ์ “8888” แม้ององซานซูจีจะช่วงชิงการจัดการความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองซาน แต่รัฐบาลและฝ่ายต่อต้านยังคงดำเนินการผลิตซ้ำความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองซานเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ฝ่ายตน การจัดการความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองซานโดยรัฐบาลพม่า ดูเหมือนจะมีลักษณะที่แยกตัวองซาน ซูจี ออกจากตัวองซานพบเห็นได้จากการผลิตซ้ำ และมีการกระจายตัวของตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับองซานมากขึ้น โดยวันที่ 22 สิงหาคม 1989 ได้มีการสร้างอนุสาวรีย์องซานเพิ่มขึ้น อีกทั้งในวันที่ 9 มกราคม 1990 ซอหม่องได้กล่าวปราศรัย และมีความน่าสนใจคือ รัฐบาลกำลังรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำหนังสือชีวประวัติขององซาน ต่อมาในวันที่ 15 มกราคม 1990 ธนาคารกลางแห่งพม่าได้ออกข่าวแจ้งให้ทราบถึงการพิมพ์ธนบัตรมูลค่า 1 จ๊าดขึ้นมาใหม่ และจะมีการประกาศใช้ในวันที่ 1 มีนาคม 1990 บนธนบัตรมีรูปขององซานในเครื่องแบบของกองทัพพม่า เพื่อใช้เป็นเงินตราในการแลกเปลี่ยน ก่อนจะมีการเลือกตั้งและผลของการเลือกตั้งปี 1990 พรรคขององซานซูจีได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น

หลังจากขอหม่อม ผู้นำรัฐบาลไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งในปี 1990 ได้แสดงให้เห็นถึงความพ่ายแพ้ในการจัดการความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองชานที่สืบเนื่องมา ส่งผลให้เกิดความพยายามของรัฐบาลที่จะกดทับ ปิดกั้น การปรากฏตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับองชานบนพื้นที่สาธารณะ ต่อมารัฐบาลตานฉ่วยได้ทำหน้าที่ของกษัตริย์ที่หายไป นั่นคือ การบูรณะเจดีย์ต่าง ๆ มากมาย หนึ่งในการบูรณะเจดีย์ครั้งสำคัญ คือ การบูรณะและยกฉัตรเจดีย์เขตกอง เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1999 (Seekins, 2011, 179) อีกทั้งรัฐบาลยังมีการสร้างเมืองหลวงใหม่ขึ้นมา ชื่อเมืองเนปีดอว์ มีความหมายถึง บ้านของราชวงศ์ ต่อมาในปี 2008 ได้ประกาศย้ายเมืองหลวงจากเมืองย่างกุ้ง เมืองที่เต็มไปด้วยตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับองชาน มาเป็นเมืองเนปีดอว์ และมีการสร้างอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ของพม่า กษัตริย์ที่ถูกรื้อฟื้นจากอดีตให้กลายเป็นแหล่งความทรงจำร่วมในปัจจุบัน ล้วนแล้วแต่เป็นกษัตริย์ที่มีลักษณะของยอดนักรบ การกระทำต่าง ๆ ในยุคตานฉ่วยจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของทหารในบทบาทของกษัตริย์ในยุคจาริต นำความทรงจำร่วมของพม่ายุคจาริตที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนาพุทธเข้ามาผลิตซ้ำ และกดทับ ลดทอนความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองชานลง พร้อม ๆ กับการกักขังองชานซูจีไว้เพียงในบ้าน

หลังจากขึ้นสู่อำนาจของเต็งเส่ง ตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับองชานได้กลับมาดำรงอยู่บนพื้นที่สาธารณะอีกครั้ง แต่เป็นความทรงจำร่วมที่เกิดจากการจัดการที่แตกต่างกัน รัฐบาลเต็งเส่งได้ใช้ความทรงจำร่วมที่เกี่ยวกับองชานเข้ามาแก้ไขปัญห ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกลางกับกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งความพยายามในการสร้างความ เป็นเอกภาพของคนในชาติ แตกต่างไปจากองชานซูจี ที่ใช้ความทรงจำร่วมที่เกี่ยวกับองชานมาใช้สร้างความชอบธรรมให้แก่ตัวของเธอในการเรียกร้องประชาธิปไตยที่ปราศจากอำนาจแทรกแซงการเมืองจากฝ่ายทหาร ท่ามกลางการเพิ่มความสำคัญตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับองชานของทั้งสองฝ่าย ส่งผลให้ความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองชานได้กลับมามีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้ง

นอกจากพื้นที่ของประเศพม่าที่เต็มไปด้วยแหล่งความทรงจำต่อองชานแล้ว บนพื้นที่อื่นที่ปราศจากอำนาจของรัฐบาลพม่า ยังสามารถพบเจอร่องรอยของแหล่งความทรงจำต่อองชานที่มีลักษณะของการแพร่กระจายข้ามพรมแดนเขต

แรงงานพม่ากับการดำรงอยู่ของแหล่งความทรงจำต่อองชานบนพื้นที่จังหวัดระนอง

ปัญหาภายในพม่าประกอบด้วยส่วนย่อยหลัก 2 ส่วนด้วยกันคือ สภาวะทางเศรษฐกิจและจลาจลทางการเมือง จนชาวพม่าจำนวนมากได้เคลื่อนย้ายการดำรงชีวิตสู่ประเทศใหม่ การเข้ามาของชาวพม่าบางส่วนจะมาทางชายแดนเกาะสอง - ระนอง พรมแดนที่มีทะเลกั้นกลางสามารถโดยสารเรือหางยาวรับจ้างโดยใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง และการเข้ามาทางตะเข็บชายแดนไทยพม่าระหว่างชายแดนระนองที่อยู่เหนือขึ้นไปจากเส้นทางทะเล เส้นทางดังกล่าวมีแม่น้ำขนาดเล็กเป็นเขตแดนสามารถเดินข้ามได้ในช่วงเวลาที่น้ำลด อนึ่ง ด้วยการที่จังหวัดระนองไม่มีพรมแดนติดกับรัฐชนกลุ่มน้อยของพม่า ส่งผลให้ไม่มีความตึงเครียดในแนวเขตแดนและไม่มีค่ายผู้ลี้ภัยอย่างเช่นชายแดนจุดอื่น ๆ

แรงงานพม่าจำนวนมากที่ทะเลาะไข่มลข้ามเส้นเขตแดนทางกายภาพจากประเทศพม่าสู่จังหวัดระนอง นอกจากจะมีการนำเรือนร่างและพลังกำลังเพื่อใช้แรงงานแล้ว แรงงานเหล่านี้ยังมีการนำพาวัตถุ ความคิด ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพม่าเข้ามา ในทางกลับกันเรื่องราวขององชานถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทยมองว่าเป็นการละเมิดต่อกฎอัยการศึกที่บังคับใช้ในจังหวัดระนองกลับดำรงอยู่ได้ทั้งในระดับชีวิตประจำวัน และวาระพิเศษอย่างมากมาย

ในระดับชีวิตประจำวัน สามารถพบเจอแหล่งความทรงจำต่อองชานได้ทั้งพื้นที่ปัจเจกบุคคล และพื้นที่สาธารณะ ในพื้นที่ปัจเจกบุคคลแหล่งความทรงจำต่อองชานได้ปรากฏผ่านตัวบทและสัญลักษณ์ ทั้งภาพที่ติดอยู่ที่บ้าน ธนบัตรที่ไม่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจแบบเรียน ซีดีเพลง ด้วยลักษณะแหล่งความทรงจำต่อองชานมีลักษณะที่ละเมียดต่อกฎอัยการศึก ส่งผลให้การถือครองแหล่งความทรงจำต่อองชานของแต่ละปัจเจกบุคคลมีเพื่อนบ้านและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญ

ในส่วนพื้นที่สาธารณะ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นโรงเรียนพม่าข้ามพรมแดน ได้ทำหน้าที่สร้างความทรงจำร่วมผ่านแบบเรียน มีการผลิตข้อความทรงจำอย่างต่อเนื่อง มีการส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งแหล่งความทรงจำต่อองชานบางส่วนยังมีการไหลไปยังพื้นที่ปัจเจกบุคคลผ่านปฏิสัมพันธ์ที่ปรากฏในครอบครัว และชุมชน แต่ระดับความเข้มข้นของการปรากฏและปฏิบัติการต่อแหล่งความทรงจำภายในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตได้ถูกความเป็นอิสระของศูนย์เป็นตัวแปรที่สำคัญ เนื่องจากศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตจำนวนมากได้รับการสนับสนุนจาก NGO และไม่ต้องการให้มีการละเมิดต่อกฎหมายไทย

ด้านตลาดได้ทำหน้าที่ในการแพร่กระจายแหล่งความทรงจำต่อองซานที่มีลักษณะเป็นสินค้าทั้งในรูปแบบของรูปภาพ แบบเรียน ชิวประวัติ และซีดีเพลง ทั้งสู่พื้นที่ปัจเจกบุคคล และพื้นที่สาธารณะ แหล่งความทรงจำต่อองซานจำนวนมาก นอกจากจะสามารถพบเจอในช่วงเวลาทั่วไปแล้ว ในวาระพิเศษยังมีการผลิตแหล่งความทรงจำต่อองซานเป็นจำนวนมาก

ภายในงานครบรอบ 100 ปีชาตกาลขององซาน มีการผลิตซ้ำแหล่งความทรงจำต่อองซานเป็นจำนวนมากในพื้นที่ต่าง ๆ ศูนย์คุ้มครองสิทธิได้จัดกิจกรรมเปิดพื้นที่ให้แรงงานพม่าเป็นผู้สร้างแหล่งความทรงจำต่อองซาน ข้อเขียนต่าง ๆ ได้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายความทรงจำของแรงงานที่มีต่อองซานลงในกระดาษขนาดใหญ่ภายใต้หัวข้อ “งานครบรอบ 100 ปีของนายพลองซานคำในใจของแรงงานพม้าย้ายถิ่น”

คำในใจของแรงงานพม้าย้ายถิ่นจำนวน 16 ข้อความ ถูกเขียนด้วยภาษาพม่าลายมือแตกต่างกันและได้ลงท้ายด้วยชื่อของผู้ที่เขียน ข้อความที่ถูกเขียนโดยแรงงานพม่าแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายความทรงจำของแรงงานที่มีต่อองซาน ทั้งการกล่าวถึงองซานโดยตรงผ่านชื่อนายพลองซาน การกลายเป็นพ่อของแรงงาน และการกล่าวถึงนายพลที่สื่อความหมายไปยังองซาน การแสดงความเคารพ การขอบคุณต่อการกระทำต่อองซาน การให้เหตุผลว่า ถ้าองซานยังไม่ถึงแก่อสัญกรรม ประเทศพม่าจะก้าวหน้า ถ้าตอนนี้ที่พมามีคนแบบองซานจะดี การเรียกร้องให้ให้องซานกลับมาเร็วไว และความต้องการให้องซานกลับมาเกิดในพม่าอีกครั้ง

ความทรงจำต่อองซานเหล่านี้ที่แสดงออกมามีลักษณะการเชื่อมโยงไปยังอดีตและอนาคต ภายใต้เงื่อนไขของปัจจุบันที่มีความขัดแย้งทางการเมืองเป็นปัจจัยหลัก และแรงงานเหล่านี้ได้หยิบยกองซานที่เป็นอดีตมาเป็นตัวกระทำที่สำคัญสำหรับการแก้ไขปัญหาเพื่ออนาคต และการดำรงอยู่ของข้อความที่ปรากฏบนกระดาษได้กลายเป็นแหล่งความทรงจำต่อองซานบนพื้นที่จังหวัดระนอง ที่ถูกสร้างและผลิตซ้ำโดยแรงงานพม่าเอง ในวันครบรอบ 100 ปีชาตกาลขององซาน นอกจากนี้ กลุ่มดังกล่าวยังมีการเผยแพร่ข้อมูลกิจกรรมดังกล่าวในสังคมออนไลน์ แต่อำพรางชื่อสถานที่จัดงานและอ้างว่างานดังกล่าวจัดบนจังหวัดหนึ่งทางตอนใต้ของประเทศพม่า

อีกทั้งงานวันเปลี่ยนฉัตรเจดีย์พม่าบนพื้นที่วัดแห่งหนึ่งยังมีการปฏิบัติการต่อแหล่งความทรงจำต่อองซาน เพลงองซานที่อยู่ภายในตำราเรียนได้ถูกร้องและชม้อย่างพร้อมเพรียงกันท่ามกลางเจ้าหน้าที่รัฐไทยที่ไม่รู้ความหมายของเพลงแหล่งความทรงจำ

ต่อองชานจึงมีความสามารถในการดำรงอยู่และถูกปฏิบัติกรโดยแรงงานพม่าภายในเมืองระนองหลากหลายระดับ อีกทั้งการดำรงอยู่และปฏิบัติกรต่อแหล่งความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองชานในพื้นที่จังหวัดระนองยังมีการให้ความหมายต่อองชานโดยแรงงานพม่าที่น่าสนใจ

การให้ความหมายต่อองชาน

ความทรงจำต่อองชานของแรงงานพม่าในจังหวัดระนอง พบว่า มีการให้ความทรงจำต่อองชานในหลากหลายลักษณะ ความทรงจำร่วมกันของแรงงานพม่าแทบทุกคนจะมีความทรงจำต่อองชานในฐานะวีรบุรุษแห่งชาติที่ถูกรัฐบาลพม่าและผู้ต่อต้านรัฐบาลพม่าผลิตซ้ำเป็นแกนกลาง นอกจากนี้ ยังมีความทรงจำร่วมต่อองชานรูปแบบอื่นที่แตกต่างจากความทรงจำในฐานะวีรบุรุษแห่งชาติ ได้แก่ ความทรงจำที่เกิดจากการอบทางสังคมข้ามพรมแดนและมีบางความทรงจำที่เข้าไปปลบล้างความทรงจำร่วมขององชานในฐานะวีรบุรุษแห่งชาติ

1 องชาน : วีรบุรุษแห่งชาติ อดีตผู้นำกองทัพบกกับพ่อของผู้ค้าฝิ่นในความทรงจำของแรงงานพม่า

ตัวบทและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับองชานยังคงตกค้างอยู่ในความทรงจำของแรงงานพม่าบนพื้นที่จังหวัดระนองอย่างมากมาย เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติครอบครัว และการกระทำขณะองชานครั้งมีชีวิต ได้เข้ามาดำรงอยู่ในความทรงจำของแรงงานพม่าผ่านหนังสือ อนุสาวรีย์ วันเกิดองชานที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นวันเด็กและแรงงานพม่าบางส่วนเคยร่วมกิจกรรม วันที่องชานเสียชีวิตที่มีเสียงไซเรนให้ทุกคนหยุดทำความเคารพและระลึกถึงองชาน แบบเรียนที่มีเรื่องราวขององชาน ตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับองชานเหล่านี้ที่แรงงานพม่าเคยมีประสบการณ์ร่วมยังคงตกผลึกและถูกกระตุ้นความทรงจำสืบเนื่องต่อมา อย่างไรก็ตามการให้ความหมายใหม่โดยองชานซูจิกจากผู้นำกองทัพบกเป็นผู้นำประชาธิปไตย ได้ทำให้องชานซูจีได้รับความคาดหวังจากสายสัมพันธ์ทางสายเลือดของวีรบุรุษแห่งชาติ รวมทั้งการไหลข้ามพรมแดนของตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับองชานในยุคที่มีการเชื่อมเวลาเข้าไว้กับสถานที่ ส่งผลให้ตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับองชานยังคงทำหน้าที่กระตุ้นเตือนความทรงจำให้ดำรงอยู่บนพื้นที่ข้ามพรมแดน

ความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับองซานของแรงงานพม่าที่ดำรงอยู่กลับมีความแนบไม่สนิทกับข้อเท็จจริงทางด้านประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน ย้อนกลับไปมอง จะพบว่า การได้มาซึ่งเอกราชของพม่าภายใต้การนำขององซาน ไม่ได้เกิดจากการสู้รบจากอังกฤษ หากแต่เป็นการมอบเอกราชจากอังกฤษให้แก่พม่า เกิดหลังจากพม่าได้ทำตามเงื่อนไขข้อตกลง รวมทั้งข้อเท็จจริงเรื่องลูกขององซาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดล้วนแล้วแต่ยืนยันลูกขององซานมีจำนวนสามคนคือ องซานอู องซานลิน และองซานซูจี แตกต่างจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่องซานมีลูกจำนวนสี่คน และเป็นองซานซิดที่ดำรงอยู่ในประวัติศาสตร์ แต่ห่างหายไปจากความทรงจำร่วมของชาวพม่า สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากการเน้นบางส่วนในการผลิตซ้ำความทรงจำ และทำให้บางเรื่องราวที่ไม่เคยมีอยู่กลายเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ให้ดำรงอยู่ในความทรงจำร่วมทางสังคม

ตลอดช่วงเวลาการหาเสียงเลือกตั้ง การกระทำขององซานซูจีได้เกิดการเหลื่อมล้ำกับค่านิยมความเป็นพม่าดั้งเดิมจนเกิดกระแสไม่เห็น ปัญหาความขัดแย้งเรื่องโรฮิงญา จำนวนสมาชิกพรรค NLD ที่มีคนที่นับถือศาสนาอิสลาม ได้ขัดแย้งกับความเชื่อเรื่องศาสนาพุทธที่คอยสนับสนุนลัทธิชาตินิยมในพม่า ปัญหาการสู้รบกันระหว่างรัฐบาลกลางกับกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งในตัวองซานซูจีเองที่มีเพศหญิง เคยแต่งงานกับคนต่างชาติ ทิ้งลูกให้อยู่ต่างประเทศ และถูกมองว่าเป็นกระบอกเสียงให้คนต่างชาติ ขัดแย้งกับค่านิยมที่มองว่าผู้หญิงที่ไม่ควรเป็นผู้ปกครองประเทศ การสร้างภาพชาวต่างชาติที่คอยรุกรานพม่าจนส่งผลให้เกิดความอ้าแอทางธุรกิจ ภาพความทรงจำเหล่านี้ได้ถูกผลิตซ้ำเรื่อยมา ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอำนาจการเมืองฝ่ายทหาร กลุ่มพระที่สนับสนุนทหาร และกลุ่มนักธุรกิจ ส่งผลให้การกระทำขององซานซูจีได้ก่อให้เกิดการต่อต้านจากแรงงานบางกลุ่ม และบานปลายกระทั่งแรงงานเหล่านี้ถือว่าการกระทำขององซานซูจีได้ทรยศต่อองซานผู้เป็นพ่อ และเธอไม่คู่ควรต่อการเป็นลูกขององซาน ส่งผลให้แรงงานกลุ่มนี้เรียกร้องให้ทหารปกครองพม่าต่อไปพร้อมกับนำบทบาททหารขององซานเข้ามาสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาลทหารมากกว่าจะนำบทบาทความเป็นพม่ามาอธิบายเชิงบวกต่อองซานซูจี

ผู้ต่อต้านองซานซูจี แต่ยังคงให้ความหมายต่อองซานในแง่วีรบุรุษแห่งชาติ มีจำนวนน้อยหากเทียบกับกลุ่มผู้ที่สนับสนุนองซานซูจี ส่งผลให้พวกเขาต้องแอบซ่อนความทรงจำที่มีต่อองซานทุกครั้งเมื่อต้องเผชิญกับกลุ่มคนที่สนับสนุนองซานซูจี นอกจากนี้ในแง่ปริมาณแล้ว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในบ้านกรณีของมะเสีเสีและดอว์ตันดาเอ

ที่มีอายุน้อยกว่ามะปวยยะตะหน่า แต่ไม่สามารถถกเถียงกับมะปวยยะตะหน่า บุคคลที่สมารถต่ออองซานซูจีได้ เนื่องจากมะปวยยะตะหน่า มีความสามารถในการพูดภาษาไทย รวมทั้งมีอำนาจในการต่อรองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐไทย และความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจในกรณีของโกวินผู้ประกอบการชาวพม่าที่เปิดร้านขายของชำไม่สามารถแสดงออกความทรงจำต่ออองซานซูจีในด้านลบเพราะกลัวเสียลูกค้า กรณีดังกล่าวได้แสดงให้เห็นการกดทับความทรงจำต่ออองซานซูจีด้านลบ และความทรงจำชุดดังกล่าวจะปรากฏตัวได้เมื่อมีพื้นที่ที่สมาชิกมีความคิดไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากปัจจัยทางการเมืองในปัจจุบันที่นำไปสู่การให้ความหมายของซานที่แตกต่างกันแล้ว กรอบทางสังคมเดิมในพม่ายังคงส่งผลให้แรงงานพม่าบางส่วนมีการให้ความหมายที่เหนือความขัดแย้งทางการเมือง

2. องซาน : เส้นทางจากวีรบุรุษสู่การเป็นนั้ในความทรงจำของแรงงานพม่าบนพื้นที่จังหวัดระนอง

ชีวิตหลังความตายขององซานนอกจากการกลายเป็นวีรบุรุษแล้ว ยังมีการอธิบายด้วยความเชื่อเรื่องนั้ ความเชื่อดั้งเดิมของพม่าที่มีก่อนศาสนาพุทธ เนื่องจากการตายแบบตายโหง และชีวิตหลังความตายที่ได้รับการยกย่องนับถือสอดคล้องกับการกลายเป็นนั้ตามความเชื่อดั้งเดิมของพม่า

แรงงานพม่าจำนวนมากมองว่าองซานกลายเป็นนั้และยังคงดูแลรักษาประเทศและประชาชน ฝ่ายสนับสนุนองซานซูจียังให้รายละเอียดถึงการที่องซานซูจีได้รอดพ้นเงื้อมมือของทหารเป็นผลมาจากองซานที่กลายเป็นนั้และยังคงดูแลปกป้ององซานซูจีด้านฝ่ายที่ต่อต้านองซานซูจีกลับมองว่า การที่องซานซูจีถูกกักขังไว้ภายในบ้านเป็นสาเหตุมาจากการที่องซานซูจีทำไม่ดีหลายอย่างจนวิญญูณขององซานได้กักขังองซานซูจีไว้เพียงภายในบ้าน การกลายเป็นนั้ขององซานได้ถูกยึดโยงและนำเอามาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับองซานซูจีในช่วงเวลาที่เธอเป็นฝ่ายต่อต้านรัฐบาลพม่า รวมทั้งอธิบายไปยังการอยู่รอดของประเทศในช่วงเวลาปัจจุบัน แตกต่างจากแรงงานพม่าบางส่วน ได้นำเอาการกลายเป็นนั้ขององซานมาอธิบายประสบการณ์เหนือธรรมชาติที่ได้พบเจอ

แรงงานบางส่วนเชื่อว่าการบูชาองซานในฐานะนั้จะเป็นการเสริมสร้างบารมีทำให้ผู้คนกลัว เมื่อมีการปะทะกันจะทำให้ร่างกายมีพลังกำลังเพิ่มมากขึ้น ในกรณีของโกหนายเชื่อว่าเมื่อมาอยู่ประเทศไทยองซานยังคงคุ้มครองชาวพม่า หากเจอตำรวจไล่จับ ถ้าอธิฐานถึงองซานจะทำให้เขารอดพ้นการจับกุม แรงงานคนดังกล่าวยังอธิบายถึงวิธีการบูชาองซาน

ด้วยการเก็บรูปถ่ายขององซานไว้ติดตัว รูปดังกล่าวเป็นรูปถ่ายขององซาน พร้อมกล่าวว่า อักษรดังกล่าวเป็นคาถาบูชา ผู้วิจัย พบว่า อักษรที่เขียนด้วยภาษาพม่าเป็นอักษรที่เขียนว่า Democracy ด้วยภาษาพม่า รูปดังกล่าวเป็นรูปที่องซานซุจิใช้หาเสียงเมื่อครั้งการเลือกตั้ง ปี 1990 การกลายเป็นนัตขององซานจึงเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิมของพม่า อีกทั้งความเชื่อดังกล่าวยังถูกนำมาปฏิบัติการเมื่อครั้งแรงงานต้องเผชิญกับภัยคุกคามที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และทำให้ความเป็นวีรบุรุษขององซาน ผสานเข้ากับความเชื่อเรื่องนัตอันเป็นกรอบทางสังคมของชาวพม่า ส่งผลให้องซาน กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคยมีชีวิตจริง นอกจากนี้ ด้วยลักษณะของแรงงานที่ได้เคลื่อนย้าย การดำรงชีวิตเข้ามายังจังหวัดระนองเป็นระยะยาวนานจนมีทายาทที่เกิดและดำรงชีวิต ในประเทศไทย อีกทั้งวัฒนธรรมของสังคมไทยบางอย่างได้ซึมซับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ กรอบทางสังคมข้ามพรมแดนและส่งผลต่อการให้ความหมายต่อองซานของแรงงานพม่า

3. กรอบทางสังคมข้ามพรมแดน : วีรบุรุษแห่งชาติพม่า กับการเปรียบเทียบกับ กษัตริย์ไทย

แรงงานจำนวนไม่น้อยในจังหวัดระนอง ได้เกิดในจังหวัดระนอง แม้ว่าจะมีสัญชาติ พม่าที่ได้มาจากการอาศัยช่องว่างของการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐบาลพม่า แต่พวกเขากลับไม่เคยไปสัมผัสชีวิตความเป็นพม่าบนพื้นที่ทางกายภาพในประเทศพม่า พวกเขาได้รับการส่งผ่านความเป็นพม่าจากครอบครัวและชุมชนพม่าในจังหวัดระนอง จนมีลักษณะการนิยามความเป็นพม่าผ่านวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างเข้มข้นมากกว่าชาวพม่า ที่เคลื่อนย้ายการดำรงชีวิตมาจากพม่า อีกทั้งยังพบการดำรงอยู่ของความทรงจำต่อองซาน อย่างมากมาย

มะชินมะพยู ได้อธิบายเรื่องราวขององซานในความทรงจำของเธอที่ได้รับจาก แบบเรียนภาษาพม่า ซึ่งสอดคล้องกับตำราเรียนภาษาพม่าเกรด 4 ระยะเริ่มต้นชีวิตของ มะชินมะพยูแม้จะไม่ได้รับการศึกษาภายในโรงเรียนพม่า แต่เธอได้รับเรื่องราวของพม่า จากการสอนหนังสือโดยพ่อของเธอที่ใช้ตำราเรียนของรัฐบาลพม่าเป็นสื่อในการเรียนภาษาพม่า ระยะต่อมาได้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ทำหน้าที่ในการสอนเด็กพม่า และได้ ทำหน้าที่แทนรัฐบาลพม่าบนพื้นที่ที่รัฐบาลพม่าไม่สามารถเข้ามาจัดการการศึกษา จนแรงงานพม่า ที่ไม่ได้เข้าไปดำรงชีวิตในประเทศพม่า ได้มีความทรงจำร่วมต่อองซานในฐานะวีรบุรุษ แห่งชาติ อันเกิดจากการเคลื่อนย้ายกรอบทางสังคมเดิมข้ามพรมแดนเข้ามาดำรงอยู่บนพื้นที่

จังหวัดระนอง โดยศูนย์ได้ทำหน้าที่ในการผลิตซ้ำ ไทลเวียน และส่งผ่านความทรงจำร่วม ต่อองชานผ่านการใช้แบบเรียนที่ถูกสร้างจากรัฐบาลพม่า การที่บุคคลต่าง ๆ ได้อ่าน แหล่งความทรงจำต่อองชานภายในแบบเรียนภาษาพม่าทั้งในฐานะผู้เรียนหรือผู้สอน จึงเป็นการปฏิบัติการต่อแหล่งความทรงจำต่อองชานจนดำรงอยู่ภายในตัวปัจเจกบุคคล และภายในกลุ่มทางสังคมข้ามพรมแดนอยู่ตลอดเวลา

การดำรงชีวิตของแรงงานพม่าในจังหวัดระนองได้ถูกห้อมล้อมไปด้วยบริบททางสังคมที่แตกต่างจากเดิม รวมทั้งกลุ่มทางสังคมของแรงงานพม่าไม่ได้มีแนวคิดในการป้องกัน วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อของไทยอย่างเข้มงวด หรือพร้อมจะดึงบางความเชื่อ และวัฒนธรรมไทยที่สามารถทำให้เขาได้รับผลประโยชน์มาปรับใช้ ทำให้วัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณีบางอย่างได้เข้าไปปะทะผสานกับความเชื่อเก่าจนส่งผลให้ความทรงจำต่อองชานของแรงงานพม่ากลุ่มนี้ได้มีลักษณะพิเศษ คือ การจดจำว่าองชานมีคุณสมบัติคล้ายกับกษัตริย์ไทย

ปฏิทินเก่าที่ไม่มีวันที่บ่งบอกเวลา รูปภาพ และการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ไทย รัชกาลที่ 9 เป็นตัวบ่งบอกถึงการรับเอาวัฒนธรรมไทยเข้าไปผสมผสานกับกรอบทางสังคมดั้งเดิมของแรงงานพม่า อีกทั้งความเชื่อของแรงงานพม่าบางประการได้สะท้อนการเชื่อมโยงกษัตริย์ไทยเข้ากับพระพม่า พบเห็นจากแผ่นซีดีที่มีเนื้อหาบรรยายภาพของวัดหวิ่นแสงตอยะ วัดที่ตั้งอยู่ในเมืองมูโด่ง จังหวัดเมาะละแหม่ง และภาพของพระมหายายโก่งผู้เป็นเจ้าของาวาสวัด ศาสนสถานและทิวทัศน์ภายในวัดได้ถูกถ่ายทอดออกมาระยะหนึ่งก่อนจะเปลี่ยนเป็นพิธีการบริจาคเงินโดยกลุ่มคนที่สวมเครื่องแบบของข้าราชการในสำนักพระราชวัง

การบริจาคเงินและสิ่งของของกลุ่มคนที่สวมเครื่องแบบของข้าราชการในสำนักพระราชวังได้ถูกสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์ไทยกับพระพม่า แรงงานพม่าจำนวนมากเชื่อว่า ตอนในหลวงป่วยหนัก พระมหายายโก่งได้เข้าไปรักษากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 ในความฝันจนกษัตริย์ รัชกาลที่ 9 หายจากอาการป่วย จึงสั่งให้ลูกน้องไปตามหาพระพม่า จนพบว่า เป็น พระมหายายโก่ง จึงส่งคนมาบริจาคเงินและสิ่งของ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระมหายายโก่งที่ชาวพม่านับถือจนเป็นรูปที่มีทุกบ้านผสมผสานเข้ากับกษัตริย์ รัชกาลที่ 9 ของไทยจนกษัตริย์ รัชกาลที่ 9 ของไทยได้ถูกบรรจุลงในกรอบทางสังคมของแรงงานพม่าข้ามพรมแดนทั้งการเชื่อมโยงโดยลักษณะการคุ้มครองชาวไทย และการเชื่อมโยงกับพระเถระของพม่า

ส่งผลให้มีการเปรียบเทียบกษัตริย์ไทยกับองซานผู้เป็นวีรบุรุษของพม่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนต่างเปรียบเทียบองซานว่าเหมือนกษัตริย์ไทย ประเทศไทยพัฒนาได้ดีเพราะมีกษัตริย์ที่ดี องซานเป็นเหมือนกษัตริย์ เพียงแต่องซานเสียชีวิตก่อนเป็นกษัตริย์ และในเวลาต่อมาคนไม่ดีเข้ามาปกครองส่งผลให้ประเทศพม่าตกต่ำ

ท่ามกลางความเป็นวีรบุรุษขององซาน แม้จะพบความแตกต่างหากนำเอาปัจจัยต่าง ๆ ทั้งการเมืองภายในพม่า ความเป็นนั้ด และกรอบทางสังคมข้ามพรมแดนเข้ามาเป็นตัวแปร แต่ความเป็นวีรบุรุษยังคงดำรงอยู่ อย่างไรก็ดี ชาวทวายบางส่วนกลับมององซานในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งเป็นผลมาจากความทรงจำบางส่วนที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและชุมชน

4. โศกนาฏกรรม และวีรบุรุษแห่งทวาย ในความทรงจำด้านลบต่อองซานของแรงงานพม่า

วีรบุรุษแห่งพม่า ถือเป็นความทรงจำร่วมของแรงงานพม่าในจังหวัดระนอง แม้จะมีรายละเอียดแตกต่างกันอันเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ แต่มีอีกหนึ่งการให้ความหมายต่อองซานของ โกวิน ความว่า “องซานเป็นคนทรยศต่อชาวทวาย องซานได้พาญี่ปุ่นเข้ามาฆ่าและข่มขืนคนทวาย จนคนทวายตายไปหลายคน” (โกวินเอง, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2558) ความทรงจำชุดดังกล่าวได้ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การเข้ามาของญี่ปุ่นได้ถูกนำพามาโดยองซาน อย่างไรก็ตามโศกนาฏกรรมดังกล่าวได้กลายเป็นความทรงจำที่ถูกปิดกั้นไว้ให้ดำรงอยู่เพียงภายในประวัติศาสตร์ ปราศจากการผลิตซ้ำจากรัฐบาลและฝ่ายต่อต้านรัฐบาลพม่า

อีกทั้งวีรบุรุษท้องถิ่นนาม พันเอกพะทะ บุคคลที่เป็นชาวทวาย โกวินเองได้ถ่ายทอดความทรงจำต่อพะทะและมีลักษณะที่มุ่งทำลายความชอบธรรมขององซาน ความว่า “องซานไม่ยอมให้พันเอกพะทะย้ายกลับมาทวาย คนทวายเสียใจมาก ๆ ที่เขาต้องไปตายที่อื่น” (โกวินเอง, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2558)

เรื่องราวของพันเอกพะทะมีการปรากฏในตำราเรียน บะทะ เป็นคนภาคตะนาวศรี จังหวัดทวาย อำเภอลาวโหล่ง หมู่บ้านเลตุนชั้น ในช่วงที่ญี่ปุ่นเข้ามาประเทศพม่า ทางทวาย พันเอกพะทะได้ทั้งครอบครัวเพื่อนเข้าร่วมกับ BIA เสียสละครอบครัว เพื่อรับใช้ชาติ ทั้งที่ยศเพียงแค่จ่า แต่ด้วยความสามารถที่มีและความพยายามทำให้ได้เป็นผู้นำของกลุ่ม และเข้าต่อสู้กับญี่ปุ่น แต่กลุ่มทหารพม่าก็พ่ายแพ้ เมื่อญี่ปุ่นประกาศให้เอกราชแก่พม่า และไม่ได้ปฏิบัติอย่างนั้นจริง ๆ กลับคอยควบคุมและทำลายประเทศพม่า จึงได้เข้าร่วมกับ

กลุ่มของนายพลองชานเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นในปี 1995 ได้มีการก่อตั้งและมีการสนับสนุน กำลังพลจากกลุ่มชาติพันธุ์ พันเอกบะทุได้ต่อสู้กับญี่ปุ่นอย่างถึงที่สุด ด้วยความเก่งกาจ จึงเลื่อนยศจากนายพันเป็นนายพล ก่อนที่กองทัพของญี่ปุ่นจะพ่ายแพ้ไป บะทุได้ต่อสู้กับ ญี่ปุ่นไปจนถึงไทใหญ่ แต่เนื่องจากฝนที่ตกหนักและการเดินทางที่ยากลำบาก ประกอบกับ บะทุเคยเป็นไข้มาลาเรีย ทำให้อาการกำเริบจนต้องเข้าโรงพยาบาล และเสียชีวิตในปี 1945 ทุกคนจึงยกย่องให้เป็นวีรบุรุษที่เสียสละ

การปรากฏกายของพันเอกบะทุในตำราเรียนพม่าได้แสดงให้เห็นถึงแหล่งความทรงจำ ที่แตกต่าง ภายในตำราเรียนแตกต่างจากความทรงจำที่โกวินองได้ให้ความหมาย การจดจำ ของโกวินองเองเป็นการจดจำจากการเล่าเรื่องของบุคคลที่ได้รับประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่น อย่างไรก็ตามความทรงจำของโกวินองกลับมีข้อเท็จจริงที่มีลักษณะย้อนแย้งกัน คือ องชาน เป็นผู้นำ BIA นำพาชาวญี่ปุ่นเข้ามาเพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ ในส่วนของบะทุผู้เป็น ลูกน้องขององชานได้ร่วมมือกับองชานในการนำญี่ปุ่นเข้ามา แต่องชานกลับถูกโกวิน องมองว่าเป็นกบฏ ขณะเดียวกันบะทุได้ถูกยกเป็นวีรบุรุษท้องถิ่น และการที่องชาน ไม่ยินยอมให้บะทุย้ายกลับมาทวาย ยิ่งเป็นแรงผลักดันให้โกวินองมีการให้ความหมายต่อ องชานในด้านลบ แตกต่างจากชาวทวายอีกกลุ่มที่ไม่ได้รับความทรงจำชุดดังกล่าวและ มองว่าองชานเป็นวีรบุรุษแห่งชาติ

ความทรงจำร่วมต่อองชานของแรงงานพม่ามีสถานะของวีรบุรุษแห่งชาติ เป็นแกนกลางในการให้ความหมาย แต่ปัจจัยทางการเมืองท่ามกลางบริบทของการเลือกตั้ง กรอบสังคมดั้งเดิมเรื่องนัต และกรอบทางสังคมข้ามพรมแดนที่ผสมผสานความเชื่อเรื่องกษัตริย์ ไทย สิ่งเหล่านี้ได้สร้างความแตกต่างด้านรายละเอียดในการให้ความหมายต่อองชาน แต่ไม่ได้ขัดแย้งกับสถานะวีรบุรุษแห่งชาติขององชาน แตกต่างจากชาวทวายบางส่วนที่มีความทรงจำที่แตกต่างออกไป ความทรงจำต่อองชานในลักษณะของกบฏครั้งนำพาทหาร ญี่ปุ่นเข้ามา พม่าผ่านเมืองทวายจนเกิดโศกนาฏกรรม และการที่องชานไม่อนุญาตให้บะทุ ผู้เป็นวีรบุรุษท้องถิ่นของชาวทวาย ย้ายกลับมาทำงานที่ทวาย ส่งผลให้ความทรงจำเหล่านี้ ถือเป็นการสร้างความทรงจำด้านลบและเข้าไปปะทะกับความเป็นวีรบุรุษแห่งชาติขององชาน

สรุป

บนพื้นที่จังหวัดระนอง พื้นที่ที่รัฐบาลพม่าไม่สามารถเข้ามามีการจัดการความทรงจำร่วมทางสังคมได้ ส่งผลให้มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากแนวคิดของนอรา ที่มองว่าความทรงจำแห่งชาติมีรัฐบาลเป็นตัวกระทำที่สำคัญในการก่อร่างสร้างความทรงจำแห่งชาติขึ้นมา แต่แหล่งความทรงจำร่วมต่ออองซานกลับมีอย่างแพร่หลายและครอบคลุมของแหล่งความทรงจำตามทีนอราได้กล่าวไว้ คือ การมีวัตถุที่เกี่ยวข้องกับอองซาน การมีสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับอองซาน และการมีการปฏิบัติการต่อแหล่งความทรงจำ ทั้งในระดับชีวิตประจำวันบนพื้นที่ปัจเจกบุคคลและพื้นที่สาธารณะ กับระดับวาระพิเศษที่ถูกจัดขึ้นเป็นผลมาจากกรอบทางสังคมข้ามพรมแดนที่ทำหน้าที่แทนรัฐบาลและฝ่ายต่อต้านรัฐบาลพม่า โดยมีครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ผลิตซ้ำ โหลเวียน และส่งผ่านความทรงจำร่วมที่เกี่ยวข้องกับอองซานตลอดมา

อย่างไรก็ดี ด้วยลักษณะแหล่งความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับอองซานมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภายในพม่า ถือเป็นการละเมิดต่อกฎอัยการศึก การดำรงอยู่ของแหล่งความทรงจำเหล่านี้จึงมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ คือ การมีชุมชนหรือกลุ่มที่เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอต่อการต่อรองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทย และความรู้ภาษาพม่าของเจ้าหน้าที่รัฐบาลไทย

ความทรงจำร่วมต่ออองซานที่ปรากฏในจังหวัดระนองมีการให้ความหมายต่ออองซานในฐานะวีรบุรุษแห่งชาติที่กอบกู้เอกราชให้แก่พม่า และการผู้นำที่ดีเป็นความทรงจำร่วมทางสังคมของแรงงานพม่าในจังหวัดระนอง ในส่วนรายละเอียด อองซานถูกนำมาให้ความหมายในหลากหลายลักษณะ ทั้งความหมายที่ยึดโยงระหว่างรัฐบาลพม่ากับฝ่ายผู้ต่อต้านรัฐบาลพม่าท่ามกลางกระแสการเลือกตั้งปี 2014 และการกลายเป็นนิตตามความเชื่อดั้งเดิมของชาวพม่า ความหมายเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงกรอบทางสังคมดั้งเดิมของพม่า และสถานการณ์ทางด้านการเมืองระหว่างกาเลือกตั้งเป็นตัวแปรสำคัญในการให้รายละเอียดของความทรงจำ รวมทั้งยังได้ส่งอิทธิพลต่อการให้ความหมายต่ออองซานบนพื้นที่ข้ามพรมแดน

ด้วยลักษณะของกรอบทางสังคมของแรงงานพม่าบนพื้นที่จังหวัดระนองมีลักษณะของการเป็นกรอบทางสังคมข้ามพรมแดน ส่งผลให้ชาวพม่าที่เกิดในจังหวัดระนองได้รับการจัดการความทรงจำต่ออองซาน โดยครอบครัว สถาบันทางสังคม และชุมชนที่มีการผลิตซ้ำ

ส่งผ่าน และไหลเวียนความทรงจำร่วมต่อองซานอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งกรอบทางสังคมของแรงงานพม่ายังมีการผานวัฒนธรรมไทยบางอย่างเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกรอบทางสังคม จนมีการอธิบายเปรียบเทียบของซานมีลักษณะคล้ายกษัตริย์ไทย

ท่ามกลางความทรงจำร่วมต่อองซานที่มีลักษณะของการเป็นวีรบุรุษเป็นแกนกลาง ในการให้ความหมาย อย่างไรก็ตามก็ดี กลับมีแรงงานชาวทวายบางคนที่ใช้ประสบการณ์ ที่นอกเหนือจากสิ่งที่รัฐบาลและฝ่ายต่อต้านพยายามผลิตซ้ำขึ้นมา คือกลุ่มคนบางส่วนที่ยกย่อง บะพู ผู้เป็นวีรบุรุษท้องถิ่นชาวทวาย และมีความทรงจำด้านลบต่อองซาน เนื่องจาก องซานไม่อนุญาตให้บะพูย้ายกลับมาจังหวัดบ้านเกิด อีกทั้งยังเชื่อว่า องซานเป็นผู้นำ ญีปุ่นเข้ามาทำลายเมืองทวาย และข่มขืนหญิงสาวชาวทวาย ความทรงจำชุดนี้ไม่ปรากฏ ในความทรงจำแห่งชาติ แต่เป็นความทรงจำของท้องถิ่นที่มีการเล่าเรื่องจากปากสู่ปากของ คนท้องถิ่น จนองซานถูกมองว่าเป็นกบฏ ขณะเดียวกันบะพูได้ถูกยกย่องเป็นวีรบุรุษท้องถิ่น แม้บะพูจะเข้าร่วมกับองซานในช่วงที่ญีปุ่นเข้ามา รวมทั้งการที่องซานไม่ยินยอมให้บะพู ย้ายกลับมาทวายยังเป็นแรงผลักดันให้มีการให้ความหมายต่อองซานในด้านลบ แตกต่างจาก ชาวทวายอีกกลุ่มที่ไม่ได้รับความทรงจำชุดดังกล่าวและมองว่าองซานเป็นวีรบุรุษแห่งชาติ

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ลักษณะของความทรงจำร่วมทางสังคมมีลักษณะที่แนบไม่สนิท กับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งไม่ได้มีลักษณะของการถูกผูกติดกับพื้นที่ หรือ ผูกขาดโดยกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งในการสร้างความทรงจำ พื้นที่ความทรงจำร่วมทางสังคม จึงเป็นพื้นที่ในการช่วงชิงการจัดการความทรงจำเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับฝ่ายตน นอกจากนี้ ความทรงจำท้องถิ่นยังมีพลังในการเข้าไปคัดง้างกับความทรงจำแห่งชาติผ่านการ ส่งผ่านประสบการณ์ร่วมจากรุ่นสู่รุ่น ในส่วนของการผลิตซ้ำ ไหลเวียน และส่งผ่านความทรงจำ ความทรงจำร่วมต่อบางสิ่งกลับมีเงื่อนไขสำคัญอยู่ที่กลุ่มทางสังคม และกรอบทางสังคม เป็นหลัก นอกจากนั้น การปรับเปลี่ยนความทรงจำต่อบางสิ่งยังสามารถเกิดขึ้นได้กับกลุ่ม ทางสังคมเดิม แต่ทิศทางการเปลี่ยนแปลงกรอบทางสังคมขึ้นอยู่กับการยอมรับหรือปฏิเสธ โดยสมาชิกทางสังคมเป็นสำคัญ กรอบทางสังคมที่กลุ่มทางสังคมสร้างขึ้นจึงกลายเป็น ส่วนสำคัญในกระบวนการการ ผลิตซ้ำ ไหลเวียน และส่งผ่านความทรงจำร่วมทางสังคม รวมทั้งการแสดงออกของความทรงจำที่ขัดแย้งกันยังมีเงื่อนไขของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และเศรษฐกิจเป็นตัวแปรที่สำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- วิรัช นิยมธรรม. (2553). **มโนทัศน์ทางการเมืองของรัฐพม่าบนพื้นที่สื่อรัฐบาลทหาร** (รายงานการวิจัย). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ญาณี มาลัยเจริญ. (2540). **บทบาทและความคิดทางการเมืองขององซานกับขบวนการเรียกร้องเอกราชของพม่า 1935 – 1947**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- Aung San SuuKy. (1995). **Aung San of Burma : A Biographical Portrait by His Daughter**. Edinburgh, Scotland : Kiscadale Publications.
- Aung San SuuKy and Aris, M. (1995). **Freedom from fear : and other writings**. London, England : Penguin Books.
- Cheesman, N. (2002). **Legitimising the Union of Myanmar through primary school textbooks**. (Master's Thesis, University of Western Australia).
- Connerton, P. (1989). **How societies remember**. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Department of Information and Broadcasting. (1962 - 1987). **Forward**. Yangon, Burma: Ministry of Information.
- Director of Information Union of Burma. (1950 - 1962). **Burma**. Yangon, Burma : Director of Information.
- Erl, A. (2010). Regional integration and (trans) cultural memory. **Asia Europe Journal**, 8 (3), 305 - 315.
- Halbwachs, M. (1980). **The Collective Memory**. Translated by. Francis J. Ditter Jr. and Vida Yazdi Ditter. New York, NY : Harper Colophon.
- Halbwachs, M. (1992). **On Collective Memory**. Translated by. Lewis A. Coser. Chicago, IL : University of Chicago Press.
- Houtman, G. (1999). Remaking Myanmar and Human Origins. **Anthropology Today**, 15 (4), 13 - 19

- Houtman, G. (1999). **Mental Culture in Burmese Crisis Politics : Aung San SuuKyi and the National League for Democracy**, Monograph No. 33, Institute for the Study of Languages and Culture of Asia & Africa, Tokyo, Japan: University of Foreign Studies.
- Maung Maung. (1962). **Aung San of Burma**. New Haven, CT : Yale University Press.
- Ministry of Education Myanmar. (2012). **Myanmar reading**. Nay Pyi Taw, Myanmar : Ministry of Education Myanmar.
- Mistral, B. A. (2003). **Theories of Social Remembering**. Maidenhead, Berkshire, England : Open University Press.
- Mung Zarni. (1998). **Knowledge, control, and power : The politics of education under Burma's military dictatorship (1962 - 88)**. (Ph.D. Thesis, University of Wisconsin Madison.)
- Naw, A. (2001). **Aung San and the Struggle for Burmese Independence**. Chaing Mai, Thailand : Silkworm Books.
- Nora, P. (1989). Between Memory and History : Les Lieux de Mémoire. **Representations**, 26, 7 - 25.
- _____ (1996). **Realms of Memory : Rethinking the French Past**. New York : Columbia University Press.
- Salem-Gervais, N., and Metro, R. (2012). A Textbook Case of Nation-Building : The Evolution of History Curricula in Myanmar. **Journal of Burma Studies**, 16 (1), 27 - 28.
- Seekins, D. M. (2011). **State and society in modern Rangoon**. London, England : Routledge.
- Silverstein, J. (1993). **The Political Legacy of Aung San**. Ithaca. NY : Southeast Asia Program Publications.

- Smith, A. D. (1997). **The ‘Golden Age’ and national renewal**. In G.A. Hosking and G. Schopflin (Eds.) **Myths and Nationhood**, (pp. 36 - 59). London, England : Hurst & Company.
- Taylor, R. H. (2009). **The state in Myanmar**. Singapore : NUS Press.
- Yoshihiro, N. (2013). **Strong soldiers, failed revolution : The state and military in Burma, 1962 - 88**. Singapore : NUS.